

Universiteit
Leiden

The Netherlands

Descolonizando Tiempo, Espacio y Conocimiento: El pueblo Kamëntšá en la encrucijada del patrimonio cultural

Acuña Suarez, J.C.; Marques Miranda, M.

Citation

Acuña Suarez, J. C., & Marques Miranda, M. (2023, September 20).
Descolonizando Tiempo, Espacio y Conocimiento: El pueblo Kamëntšá en la encrucijada del patrimonio cultural. Retrieved from
<https://hdl.handle.net/1887/3641485>

Version: Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3641485>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Nederlandse samenvatting

Dekolonisatie van tijd, ruimte en kennis. Het Kamëntšá-volk op het kruispunt van cultureel erfgoed.

In gezamenlijkheid geschreven proefschrift van Jully Acuña Suarez en Marcelo Marques Miranda

Dit proefschrift richt zich op drie aspecten: 1) de ontwikkeling van een dekoloniaal theoretisch kader en onderzoeksmethodologie in samenwerking met het Kamëntšá volk, en de daaruit voortvloeiende reconstructie, revitalisering en als waardevol erkennen van Kamëntšá kennis en noties van tijd en ruimte; 2) de geschiedenis en kolonisatieprocessen van het Kamëntšá-volk en hun voorouderlijke land, met specifieke nadruk op het werk van de Kapucijner missionarissen; 3) het concept van "cultureel erfgoed" en de rol van academische disciplines, overheidsinstellingen en cultureel beleid bij de continuëring van het kolonialisme door toe-eigening, interpretatie, controle en resignificatie van de objecten, monumenten en culturen van Inheemse Volkeren.

Hoofdstuk 1 bevat een analyse van de concepten kolonialisme en dekolonisatie, evenals de ontwikkeling van een methodologie gericht op het respect voor de waarden, normen en ethiek van de Kamëntšá, met name waar het gaat om samenwerking en om de vraag wie baat heeft bij onderzoek. Het doel is om aan te tonen dat onderzoek gebaseerd moet zijn op ethische principes die de rechten van Inheemse Volken respecteren en, in dit specifieke geval, het wereldbeeld, de taal en spiritualiteit van de Kamëntšá, evenals op het bevorderen van inclusie en empowerment van de gemeenschap en het opbouwen van een interculturele dialoog. Het onderzoek is dan ook ontwikkeld in directe samenwerking met een groep jonge Kamëntšá-onderzoekers, kunstenaars en docenten (het Ayentš Collectief). Dat heeft het mogelijk gemaakt om bij te dragen aan de revitalisering en activering van Kamëntšá kennis, rituelen, gemeenschapsvieringen en taal, alsmede om verhalen en spirituele processen te herstellen die totaal onbekend waren bij jonge mensen en om de voorouderlijke Kamëntšá kalender te reconstrueren; terwijl anderzijds koloniale denkbeelden en respectloze aannames over het Kamëntšá volk konden worden gedeconstrueerd.

Hoofdstuk 2 gaat in op de kolonisatie van de Kamëntšá en hun territorium, vooral zoals gerealiseerd door de Kapucijner

missionarissen vanaf het begin van de 20e eeuw, toen ze een felle evangelisatiecampagne ondernamen, een theocratische regering oplegden met toestemming van de Colombiaanse staat, en een proces van fysiek, psychologisch, epistemisch en ontologisch geweld lanceerden tegen het Kamëntšá volk. Hun primaire doel was de transformatie en vernietiging van de Kamëntšá cultuur, wereldbeeld en religie om hun opname in de "beschaving" mogelijk te maken en om de Kamëntšá volk om te vormen tot "nuttige Colombiaanse burgers". Het was door de taalkundige en antropologische kennis die gedurende decennia was verkregen dat de Kapucijnen de verschillende elementen van de Kamëntšá tijd-ruimte, kennis en spiritualiteit die in overeenstemming waren met het christendom, konden hernoemen en hergebruiken; de rest probeerden ze te elimineren. Bovendien legden ze de basis voor de transformatie en exploitatie van het Kamëntšá gebied en zijn "natuurlijke hulpbronnen". Tegenwoordig wordt deze exploitatie verder gerealiseerd door overheidsinstanties en particuliere bedrijven, onder meer via groenwasprogramma's zoals REDD+.

Hoofdstuk 3 behandelt de Kamëntšá kennis, spiritualiteit, gemeenschapsrituelen en vieringen, alsmede hun relatie met de voorouderlijke Kamëntšá-kalender en -territorium.

De symbolische verhalen van Kamëntšá worden niet benaderd vanuit het concept 'mythe',

maar geanalyseerd als relationele uitingen van kennis die verbonden zijn met spirituele, ethische, rituele en artistieke praktijk. Hier krijgen de belangrijkste Kamëntšá vieringen een nieuwe betekenis en worden ze gereconstrueerd vanuit een dekoloniaal perspectief, dat misvattingen en verkeerde interpretaties van antropologen en missionarissen demystificeert en elimineert. Gemeenschappelijke vieringen en rituelen van Kamëntšá worden zo geanalyseerd in relatie tot het territorium (fauna, flora, klimatologische fenomenen) en tijd (kalender), en de Voorouders, in het bijzonder Uangetsmën, de Oer-Voorouder van de Kamëntšá, een figuur die op grote schaal was vergeten of genegeerd vanwege zijn herinterpretatie door de missionarissen als Jezus Christus.

Hoofdstuk 4 bespreekt het concept van cultureel erfgoed (*patrimonio*) en hoe het wordt toegepast om westerse opvattingen over cultuur te versterken. Met name in Colombia werkt een dergelijk concept tegenwoordig in een multicultureel kader dat ongelijkheid en sociale onrechtvaardigheid voortzet, die met het kolonialisme zijn ontstaan. Door de verklaring van de Bëtsknaté, de belangrijkste Kamëntšá viering, als immaterieel cultureel erfgoed van Colombia te

analyseren, wordt geconcludeerd dat dit de interventie van de staat en zijn experts in de Kamëntšá gemeenschap heeft vergroot, en tot verdere ongelijkheid en geweld heeft geleid; het heeft cultureel verlies bevorderd als gevolg van de commodificatie van de viering en heeft autoritarisme, seksisme en racisme vergroot. Om deze redenen verwijzen we naar het culturele erfgoed van het Kamëntšá volk leiver als *herencia* in plaats van *patrimonio* om te verwijzen naar kennis, herinneringen, spiritualiteit, taal en land, die zijn gecreëerd, ontwikkeld, onderhouden, verzorgd en overgedragen van generatie op generatie sinds onheuglijke tijden door de voorouders, en die worden weerspiegeld of gematerialiseerd in verschillende artistieke en verhalende vormen.

Hoofdstuk 5 bespreekt de archeologische onderzoeken die zijn uitgevoerd in de Sibundoy-vallei en hoe en waarom deze het Kamëntšá volk, hun spiritualiteit, geschiedenis en taal hebben genegeerd en zich uitsluitend hebben gericht op de uit hun context gehaalde materiële overblijfselen om tot problematische conclusies te komen die vandaag de dag een diepgaande invloed hebben gehad op het Kamëntšá volk, vooral in de beeldvorming over zijn oorsprong en culturele en geografische connecties. Bovendien analyseert het de misvattingen en verkeerde interpretaties met betrekking tot funeraire handelingen en andere rituelen. Dit hoofdstuk gaat ook in op de ethiek van archeologisch onderzoek en samenwerking, die tegenwoordig vanuit een multicultureel perspectief worden ontwikkeld en die bijgevolg een lange academische traditie voortzetten van toe-eigening van kennis en gebruik van inheemse volkeren als informanten, en zo de ongelijkheid en marginalisering van Inheemse Volkeren, wereldbeelden, talen en kennis bestendigen. Door afstand te nemen van de ontkenning van gelijktijdigheid, wordt het hoofdstuk afgesloten met een analyse van de monumenten, objecten en begrafenispraktijken in de Sibundoy-vallei in relatie tot de spiritualiteit, cultuur, rituelen en ethiek van Kamëntšá.

Hoofdstuk 6 analyseert de fundamentele rol die kunst speelde in het inculturatieproces van de Kapucijner missionarissen. Dit proces probeerde inheemse culturen te transformeren en het christendom en de bijbel "van binnenuit" te introduceren, waarbij artistieke en symbolische elementen van Inheemse Volkeren werden gebruikt, maar er een christelijke betekenis aan werd toegekend om aan te tonen dat ze al het "ware geloof" hadden. Dit hoofdstuk gaat ook in op de rol die koloniale fotografie speelde bij de ontmenselijking en controle van Inheemse volkeren en de sociale en psychologische gevolgen van

dergelijke beelden. Kamëntšá kunst wordt geanalyseerd vanuit een relationeel oogpunt, dat wil zeggen in verbinding met de productie en overdracht van Kamëntšá kennis. Bovendien was en is kunst ook fundamenteel in het proces van culturele veerkracht van het Kamëntšá volk. Het werk in coöperatie met Ayentš Collectief maakt gebruik van artistiek onderzoek en creatieve praktijk om de Kamëntšá cultuur en taal te herstellen en te revitaliseren, de Kamëntšá wereld een nieuwe naam te geven en een kritische analyse te maken van de genaturaliseerde koloniale mentaliteit.

Hoofdstuk 7 analyseert hoe musea de koloniale en racistische visie op de Ander, ontwikkeld door academische disciplines en nationale instellingen, versterken. Deze imaginaire representatie beperkt de identiteit van Inheemse Volkeren tot essentialiserende categorieën die overeenkomen met de verwachting van de koloniale optiek, terwijl die hun verschillende wereldbeelden en culturen ontmenselijkt en delegitimeert. In het geval van het Sibundoy Museum beperkt het de identiteit van Kamëntšá tot het verleden en tot een koloniaal geobjectiveerd idee van zijn vieringen en rituelen. Bovendien, terwijl recent met diverse vormen van samenwerking in de museale wereld een belangrijke stap is gezet om Inheemse Volkeren een waardige plaats te geven en te erkennen, brengen die toch in de praktijk weinig voordelen met zich mee, aangezien ze vaak zijn ontwikkeld vanuit een multicultureel perspectief dat vooral ten goede komt aan musea, hun experts en de instellingen die dergelijke tentoonstellingen sponsoren. Bijgevolg zijn museale praktijken nog steeds fundamenteel gericht op het tentoonstellen van objecten en blijven ze de taal en andere fundamentele aspecten van de Kamëntšá identiteit negeren, evenals de gelijktijdigheid en gelijkwaardigheid ervan, en doen ze weinig om het Kamëntšá volk waardig en mondig te maken. Door ons werk met het Ayentš Collectief in het Sibundoy Museum, wilden we dergelijke praktijken heroverwegen en het museum transformeren. Ondanks de successen laat de bereidheid van de instelling en de lokale overheid echter nog veel te wensen over als het gaat om het veranderen van het museale narratief. Het hoofdstuk wordt afgesloten met de ontwikkeling van een dekoloniale curatorpraktijk gericht op de relationele kennis, ethiek en waarden van de Kamëntšá, die wordt ontwikkeld in het Centro Curatorial Tsebionán, een onderzoeks-, educatief en artistiek centrum dat is opgericht in samenwerking met het Ayentš Collectief en Kamëntšá oudsten om het onderzoek, de methodologie en de praktijk ontwikkeld in dit proefschrift te consolideren en te promoten.